

TÜRKÇE DERS KİTAPLARINDA GÖRSEL UNSUR OLARAK EFEMERA VE BROŞÜR KULLANIMI¹

USE OF EPHEMERA AND BROCHURES AS VISUAL ELEMENTS IN TURKISH TEXTBOOKS

Ali GÖÇER², Soner GARİP³

ÖZ: Türkçe ders kitapları, öğrencilere temel dil becerilerinin kazandırılması sürecinde uyaran ve etkinlik zemini sunan temel araçtır. Tematik yaklaşımla oluşturulan Türkçe ders kitaplarında yer alan metinler şiir, hikâye edici ve bilgilendirici metin türlerinden oluşmaktadır. 2017 yılında yayımlanan Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda bilgilendirici metin türlerine ilk kez efemera ve broşür alt tür olarak eklenmiştir. Efemera ve broşürler görselliğin ön planda olduğu materyallerdir. Türkçe Dersi Öğretim Programı ile öğrencilere kazandırılması istenen kazanımlardan birisi de görsel okumadır. Görsel okuma becerisi öğrencilere öğrenme süreçlerinde analiz etme, tahminde bulunma ve yorumlama gibi zihinsel becerilerin kazandırılması açısından birtakım avantajlar sağlamaktadır. Bu bakımdan öğrencilerin görsel okuma kazanımını elde etmelerinde efemera ve broşürlerin önemli işlevleri olduğu düşünülmektedir. Bu çalışmada MEB yayını olan ortaokul 1. Sınıf Türkçe Ders Kitabı'nda yer verilen efemera ve broşürlerin kullanımını, tercih edilen örnekleri ve ana dili eğitiminde amaçlanan kazanımlara ulaştırmada sağladığı avantajları ortaya çıkarmak amaçlanmaktadır. Araştırmada nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Veriler doküman analizi kullanılarak toplanmıştır. Elde edilen verilerin analizinde betimsel analizden faydalanılmıştır. Araştırmanın sonucunda incelenen ders kitabında çok sayıda ve farklı türde efemera ve broşüre yer verildiğine ulaşılmıştır. Efemera ve broşürlerin ana dili eğitiminde temel dil becerilerin kazandırılması ve geliştirilmesi sürecinde önemli işlevleri bulunmaktadır.

Anahtar sözcükler: Efemera, broşür, Türkçe ders kitabı, görsel okuma.

ABSTRACT: Turkish textbooks are the main source of stimuli and activity grounds in the process of teaching students basic language skills. The types of texts in Turkish textbooks created with a thematic approach are informative, narrative and poems. In the Turkish Curriculum Published in 2017, ephemera and brochure were added to informative text types for the first time as sub-types. Ephemera and brochures are materials that are visual. One of the acquisitions that students are expected to gain with the Turkish language Program is visual reading. Visual reading skill provides students with some advantages such as analyzing, predicting and interpreting in their learning process. In this respect, it is thought that ephemera and brochures have an important function for students to gain visual reading acquisition. In this study, it is aimed to reveal the use of ephemera and brochures included in the middle school 1st grade Turkish Textbook published by MEB Publications, the preferred examples and the advantages they provide in achieving the objectives in mother language education. Qualitative research method was used in the research. The data were collected by document analysis and subjected to descriptive analysis. As a result of the research, it was found that there are many and different types of ephemera and brochures in the textbook examined. Ephemera and brochures have important functions in the process of gaining and developing basic language skills in mother tongue education.

Keywords: Ephemera, brochure, Turkish textbook, visual reading.

Bu makaleye atf vermek için:

Göçer, A. ve Garip, S. (2022). Türkçe ders kitaplarında görsel unsur olarak efemera ve broşür kullanımı, *Trakya Eğitim Dergisi*, 12(3), 1218-1233

Cite this article as:

Göçer, A. & Garip, S. (2022). Use of ephemera and brochures as visual elements in Turkish. *Trakya Journal of Education*, 12(3), 1218-1233

¹ Bu çalışma, 30 Ekim-1 Kasım 2018 tarihleri arasında Çanakkale'de düzenlenen 'İkinci Uluslararası Sosyal Bilimler Eğitimi Sempozyumu'nda sunulan ve bildiri kitabında basılan bildirinin düzenlenmiş ve geliştirilmiş halidir.

² Prof. Dr., Erciyes Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Kayseri, Türkiye, gocerali@gmail.com, Orcid: 0000-0002-6880-2611

³ Dr., Milli Eğitim Bakanlığı, Ankara, Türkiye, sonergarip38@gmail.com, Orcid: 0000-0002-0893-9536

EXTENDED ABSTRACT

Introduction

Different written and visual materials are applied as a stimulus and activity basis in order to gain basic language skills in the learning-teaching process. At the beginning of these materials are Turkish textbooks. Turkish textbooks are the primary resource prepared in accordance with the Turkish course curriculum (2019) and offer students the opportunity to learn individually in the learning and teaching process. It is aimed to provide students with basic language skills with the themes contained in Turkish textbooks and texts created according to these themes.

In order to achieve efficiency in native language education, the texts found in Turkish textbooks are informative, storytelling and usually consist of poems or text types that outweigh the artistic aspect. These species also include subspecies within themselves. When the Turkish course curriculum published at the beginning of 2017 is examined, it is seen that new subspecies that are not within the program are added to the text types.

“Efemera is the common name given to various materials with quite different types and contents” (Sommer and Keskin, 2012: 438). Sağlık (2016) defines ephemera as material collected in the field by a librarian or an archivist of information sources other than books and archives. Akkaya (2020) expresses ephemera as a temporary material that is not long lasting, usually made of paper. From the present definitions, it is understood that ephemera is a short-lived source of information and it is expressed as materials with various types and contents

The brochure is one of the visual materials frequently encountered in daily life. In the dictionary of the Turkish Language Association (2005: 317), it is defined as “a small book, treatise with few pages, usually aiming to introduce something”. Ayverdi (2010) defines "a thinly covered small booklet, a treatise" (p. 168) published for the purpose of explaining a scientific subject, introducing a place, giving information on a particular subject. Özcan and Şentürk (2017), on the other hand, describe the brochure as a remarkable material that includes explanations and visuals for the purpose of promoting products or services. From the present definitions, it is understood that the brochure has a promotional purpose, is generally enriched with visuals and consists of a small number of pages.

Ephemera and brochures are materials that outweigh the visual aspects by their properties. Visual materials have an important place in the learning-teaching process. Seferoglu (2014) supports this by saying that some students make their learning easier through visuals, and that there is a need for visuals in learning some information.

Method

Qualitative research method was used in this research. The reason why the qualitative research method is preferred in the study is that the ephemera and brochures used in the textbook and their advantages in achieving targeted gains in mother tongue education are wanted to reveal by following a process appropriate to the nature of qualitative research. Document analysis from qualitative research data collection tools was used in the research. The written material collected in this research is 5 textbooks of Secondary School Turkish, which come out of the publications of the Ministry of Education. (2017) descriptive analysis was used in the analysis of the data. Accordingly, ephemera and leaflets contained in the textbook are grouped and classified according to their types. Information about them is edited and presented. In this study, attention was paid to issues related to validity and reliability throughout the research process.

Findings

14 different types of ephemera were used in the Turkish textbook with nine brochures. The ephemera used are six banners, two letters, a magazine cover, two postage stamps, two tables, three drawings, four miniatures, seven cartoons, a petition, three maps, a registration form, a weather document, a floor plan and a prospectus. The brochures used in the textbook are about healthy living and Environmental Protection. The ephemera and brochures used are intended for listening/monitoring, speaking, reading and writing skills and are both visually used and applied in activity studies.

Discussion and Conclusion

In this study, “Middle School 1. Are ephemera and brochures included in the class Turkish textbook? How?” and “Middle School 1. What are the advantages of ephemera and brochures contained in the classroom Turkish textbook in achieving targeted achievements in language education?” answers to your questions have been sought. According to the results obtained, secondary school belonging to MEB publications 1. Turkish class on the content of the lesson manual, banners, letters, magazines, postage stamps, table, drawing, miniature, cartoon, petition, map, registration form, floor plan, prospectus, weather orneklendiren efemera with healthy living and pamphlets on Environmental Protection was used. This indicates that the textbook contains many examples of ephemera and pamphlets. Accordingly, it can be said that the textbook is quite rich in visual aspects. The ephemera and brochures used are intended for listening/monitoring, speaking, reading and writing skills and are both visually used and applied in activity studies.

It is seen that there are many and different types of ephemera and brochure examples in the content of the Turkish coursebook examined. This situation shows that the textbook is visually rich. Similarly, Ateş, Sur, and Çelik (2020), in their study according to the teachers' opinions, concluded that there are sufficient visuals in the textbooks. The presence of many visual elements in the textbook prepares the ground for the achievements of the program. Effective use of visuals by teachers in the learning-teaching process will provide students with some advantages. Göçer and Tabak (2012) concluded in their study that reading and interpreting visuals serve to improve students' linguistic and social skills. Akpınar (2009) concluded that, according to the data obtained from teachers, visual reading and visual presentation have positive effects on learning, comprehension, permanence, creative thinking and speed reading. From this, it can be said that the related textbook supports the development of students' learning, comprehension, retention, creative thinking, rapid reading, and linguistic and social skills.

Ephemera and pamphlets have a historical background. This feature enables ephemera and brochures to establish a cultural bridge between the past and the next generation. Kaya (2015) concluded in his study that the delivery of ephemera collected by archivists and researchers to large masses will provide a common memory formation in the society. Since postage stamps, tables, miniatures, drawings and posters belonging to Karagöz characters in the studied textbook are rich ephemera belonging to different periods of our cultural life, it can be stated that the relevant textbook also serves this purpose.

GİRİŞ

Türkçe Dersi Öğretim Programı (2019), öğrencilerin yaşamı boyunca kullanabilecekleri dört temel dil becerisi dinleme/izleme, konuşma, okuma ve yazma üzerine yapılandırılmıştır. Öğrencilere programın hedefleri doğrultusunda temel dil becerilerinin kazandırılması süreci ilkökul birinci sınıfta ilk okuma ve yazma çalışmalarıyla başlayıp ortaokul dördüncü sınıfa kadar devam etmektedir. Çünkü temel dil becerilerin gelişimi öğrencileri hayata hazırlanmakta bu sayede dilini etkin, doğru ve anlaşılır bir şekilde kullanan bireyler yetişmektedir. Bu bakımdan öğrencilerin temel dil becerilerini kazanmaları önemli bir husustur.

Öğrenme öğretme sürecinde öğrencilerin temel dil becerilerini kazanabilmesi amacıyla bir uyarıcı ve etkinlik zemini sunan çeşitli yazılı ve görsel materyallere başvurulmaktadır. Bu materyallerin başında Türkçe ders kitapları gelmektedir. Türkçe ders kitapları, Türkçe Dersi Öğretim Programı (2019) doğrultusunda hazırlanan ve öğrencilerin öğrenme öğretme sürecinde bireysel öğrenmelerine fırsat sunan birincil kaynaktır. Türkçe ders kitaplarında yer verilen temalar ve bu temalara göre belirlenen metinlerle öğrencilere temel dil becerilerinin kazandırılması amaçlanmaktadır. Buna göre Türkçe ders kitapları, Türkçe Dersi Öğretim Programı'nın (2019) hedefleri doğrultusunda hazırlanmalı ve öğrencilerin temel dil becerilerinin geliştirilmesine destek olmalıdır.

Türkçe ders kitaplarının hazırlanmasında tematik yaklaşım esas alınmıştır. Demirbaş (2006) öğrencinin bilgiyi anlamlandırması ve ilişkilendirmesi ile üst düzey zihinsel becerileri kazanması açısından tematik yaklaşımın önemli olduğunu söylemektedir. Buna göre Türkçe ders kitaplarında, Türkçe Dersi Öğretim Programı'na (2019) göre hem ilkökul hem de ortaokul kademesinde zorunlu ve seçmeli olarak belirlenen sekiz tema bulunmaktadır. Bu temaların her birinde dört metin yer almaktadır. Seçilen metinlerin de üç tanesi okuma becerisine, bir tanesi de dinleme/izleme becerisine yönelik olması gerekmektedir.

Ana dili eğitiminde verim elde etmek maksadıyla Türkçe ders kitaplarında bulunan metinler bilgilendirici, hikâye edici ve genellikle şiirlerden veya sanatsal yönü ağır basan metin türlerinden meydana gelmektedir. Bu metin türlerinin de kendi içerisinde alt türleri yer almaktadır. 2017 yılı başında yayımlanan Türkçe Dersi Öğretim Programı incelendiğinde metin türleri içerisinde program bünyesinde olmayan yeni alt türlerin eklendiği görülmektedir. Bu durumu Konuk (2018) programa ilk kez blog, broşür, efemera, diyagram, e-posta, karma içerikli metin, kullanım kılavuzu, tarifname, döviz ve sosyal medya mesajının 2018 yılında yayımlanan Türkçe Dersi Öğretim Programı ile girdiğini söyleyerek belirtmektedir. Programa ilk kez eklenen alt türler incelendiğinde bunların genellikle bilgilendirici metin türleriyle ilgili olduğu anlaşılmaktadır. Bu alt türler içerisinde görselliğin ön planda olduğu efemera ve broşür ise dikkat çekmektedir.

“Efemera, oldukça farklı türde ve içerikte çeşitli materyale verilen ortak addır” (Somer ve Keskin, 2012: 438). Sağlık (2016) efemerayı, kitap ve arşiv dışında kalan bilgi kaynaklarının kütüphaneci veya bir arşivci tarafından sahada derlenen malzeme olarak tanımlamaktadır. Akkaya (2020) ise efemerayı uzun ömürlü olmayan genellikle kâğıttan yapılmış gelip geçici materyal olarak ifade etmektedir. Mevcut tanımlamalardan efemeranın kısa ömürlü bir bilgi kaynağı olduğu, çeşitli tür ve içeriğinin bulunduğu materyaller olarak ifade edildiği anlaşılmaktadır.

Efemeralar, günlük yaşantımıza tanıklık ederek kullanım ömrünü tamamlamış materyallerdir. Bu materyaller gündelik hayatın bir parçası olma özelliği göstermektedir. Bu bakımdan günlük hayatta elimize geçen pek çok materyal efemera özelliği taşımaktadır. Bunlara örnek olarak kullanılmış biletler, kuponlar, gazete ve dergiler, takvim yaprakları, kartpostallar, davetiyeler, posterler, ilanlar gösterilebilir.

Efemeralar gündelik yaşamın önemli bir parçasıdır. Efemeralar, ıvır zıvır olarak görülmesine karşın tarihsel bir geçmişe sahiptir. Akkaya (2020) efemeraların kültürel tarih ve sosyal yaşantının eşsiz ve kıymetli bilgilerini aktardığını söylemektedir. Uyar (2020) da efemeraların topluma ait sosyal ve kültürel geçmişle ilgili önemli ve ayrıntılı bilgiler içerdiğini belirtmektedir. Bu yönüyle efemeralar ait olduğu toplumun ve devrin özelliklerini yansıtmaktadır.

Efemeraların kullanım amacına göre türleri bulunmaktadır. Kaya (2015) bunların sosyal; eğitimsel; eğlence/gösteri; askeri, tıbbi ve kentsel; politik ve ticari olarak gruplandırılabilceğini ifade etmektedir. Mevcut türler içerisinde eğitimsel, sosyal, eğlence/gösteri ve kentsel efemeralara eğitim öğretim sürecinde sıklıkla başvurulmaktadır. Özellikle son dönemlerde öğrencilerin ana kaynakları olan ders kitaplarında efemera örneklerine yer verilmektedir. Bununla birlikte öğrencilerin ana kaynakları ders kitaplarında görselliğin ön planda olduğu broşür örnekleri de bulunmaktadır.

Broşür, gündelik yaşamda sıklıkla karşılaşılan görsel materyallerden biri olma özelliği taşımaktadır. Türk Dil Kurumu Türkçe Sözlük'te (2005: 317) “genellikle bir şeyi tanıtmayı amaçlayan, sayfa sayısı az, küçük kitap, risale” olarak tanımlanmaktadır. Ayverdi (2010: 168) broşür için “ilmî bir konuyu açıklamak, bir yeri tanıtmak, belli bir konuda bilgi vermek gibi amaçlarla yayımlanan, ince kaplı küçük kitapçık, risale” tanımını yapmaktadır. Özcan ve Şentürk (2017) ise broşürü, ürün veya hizmetleri tanıtmaya amaçlı taşıyan içerisinde açıklamalar ve görsellerin yer aldığı dikkat çekici bir materyal olarak ifade etmektedir. Mevcut tanımlamalardan broşürün tanıtım amacı taşıdığı, genel olarak görsellerle zenginleştirildiği ve az sayıda sayfadan oluştuğu anlaşılmaktadır.

Broşürler günlük hayatın her anında karşılaşılabileceğimiz görsel yönü ağır basan kitapçıklardır. Bu bakımdan broşürleri sanayi, tarım, ticaret, turizm ve sağlık gibi birçok alanda görmek mümkündür. Özellikle son dönemlerde broşürlerden eğitim öğretim faaliyetlerinde de yararlanılmaktadır. Bu durum öğrencilerin ana kaynakları olan ders kitaplarına da yansımış ve Türkçe ders kitaplarında broşür örnekleri kullanılmaya başlanmıştır.

Efemera ve broşürler özellikleri itibariyle görsel yönleri ağır basan materyallerdir. Görsel materyallerin öğrenme-öğretme sürecinde önemli bir yeri bulunmaktadır. Bu hususu Seferoğlu (2014) bazı öğrencilerin öğrenmelerini görseller aracılığıyla daha kolay gerçekleştirdiğini ve bazı bilgilerin öğrenilmesinde görselliğe gereksinim duyulduğunu söyleyerek desteklemektedir. Benzer şekilde İşeri (2003) görsellerin metnin anlaşılmasına destek verdiğini ve metnin iletilişinin anlamlandırılmasına katkı sağladığını; Uzuner ve diğerleri (2010) görsellerin yazıya göre daha kalıcı ve dikkat çekici olduğunu ve öğrencilere karmaşık gibi gelen bilgilerin öğretilmesinde daha etkili olduğunu; Karadağ (2013) görsellerin öğrencilerin metnin içeriğine odaklanmasını kolaylaştırarak anlamı hızlı bir şekilde elde etmesini sağladığını; Örs (2007) derslerde görsel materyallere yer verilmesinin öğrencilerin derse ilgisini artırdığını ve öğrencilerin ele alınan konuyu daha iyi öğrenmelerini sağladığını; Alphan (2008) görsel tasarımı etkili olan materyallerin öğrencileri güdülediğini, onların başarılarını artırdığını ve derse

karşı olumlu tutum göstermelerini sağladığını ifade etmektedir. Görsel unsurların kolay öğrenmelere zemin oluşturması, temel dil becerilerinin geliştirilmesine hizmet etmesi ve tahmin etme noktasında sağladığı olanaklar bakımından öğrencilere avantajlar sağladığı için öğrenme öğretme sürecinde görsel materyallere yer verilmesi oldukça önemlidir. Çünkü Türkçe derslerinde öğrencilere görsel okuma becerisi kazandırılmak istenmektedir.

Görsel okuma, görsellerin yorumlanarak anlamlandırılmasıdır. Güneş (2013) görsel okuma için görseller aracılığıyla doğa ve sosyal olayların anlamlandırılarak zihinde yapılandırılması olarak ifade etmektedir. Çam Aktaş (2010) görsel okumayı; şekil, resim, grafik, tablo vb. gibi görsellik içeren unsurları anlamak ve bunları yorumlamak olarak tanımlamaktadır. Mevcut tanımlamalardan görsel okumanın öğrencilerin analiz, anlama, yorumlama ve zihinde yapılandırma becerilerine hitap ettiği görülmektedir. Bu bakımdan öğrencilerin görsel okuma kazanımını edinmelerini ve geliştirmelerini desteklemek amacıyla ana kaynakları olan ders kitaplarının görsel yönden zengin olması gerekmektedir.

Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda (2019) görsel okumaya ilişkin ortaokul seviyesinde iki kazanım bulunmaktadır. Mevcut kazanımlarla öğrencilerden görsellerden hareketle okunacak metnin konusunu tahmin etmesi ve görseller ile ilgili soruları cevaplandırması beklenmektedir. Çünkü bu kazanımlar öğrencilerin anlama, yorumlama, tahmin etme, analiz etme gibi düşünsel becerileri harekete geçirmektedir. Böylece metne yönelik görselleri okuyabilen öğrenciler metni anlamlandırmada kolaylık yaşamaktadır. Bu durumu Çiftçi ve Temizyürek (2008) görsel okuma becerisine sahip bir öğrencinin görsellerden yola çıkarak metnin içeriğini kolaylıkla tahmin ettiğini söyleyerek desteklemektedir. Güneş (2017) de görsel okumanın Türkçe öğretiminde dilsel, zihinsel ve sosyal becerilerin gelişimi yönünden büyük önem taşıdığını belirtmektedir. Bu nedenle öğrencilerin ana kaynağı ders kitaplarının görsel öğeler yönüyle zengin olması onların görsel okumaya yönelik kazanımları gerçekleştirmelerinde önemli bir zemin olacaktır.

Bu çalışmada MEB yayını olan Ortaokul Türkçe 1 Ders Kitabı'nda (2017) yer verilen efemera ve broşürler incelenmiştir. Yapılan incelemede ders kitabında efemera ve broşür kullanımı, tercih edilen efemera ve broşür türleri, efemera ve broşürlerin ilgili olduğu temel dil becerileri bağlamında ana dili eğitiminde hedeflenen kazanımların gerçekleştirilmesinde sağladığı avantajların ortaya çıkarılması amaçlanmıştır. Bu amaçla *“Türkçe ders kitabında görsel unsur olarak efemera ve broşürler kullanılmış mıdır? Nasıl?”*, *“Türkçe ders kitabında görsel unsur olarak kullanılan efemera ve broşürlerin kullanım amacı nedir?”* ve *“Türkçe ders kitabında görsel unsur olarak kullanılan efemera ve broşürler temel dil becerilerinden hangileriyle ilgili olarak kullanılmıştır?”* sorularına cevap aranmıştır.

Yukarıda ifade edildiği üzere efemera ve broşürler görselliğin ön planda olduğu ve bu bağlamda ana dili eğitiminde görsel okuma becerilerinin kazandırılması ve geliştirilmesi sürecinde yararlanılması gereken materyallerdir. Bu bakımdan efemera ve broşürlerin ders kitabında kullanımına yönelik gerçekleştirilen bu çalışma ile derslerinde efemera ve broşürlere yer vermek isteyen öğretmenler ve konuyla ilgili araştırma yapacak araştırmacılara fikir vermesi amaçlanmaktadır.

YÖNTEM

Araştırmanın Modeli

Bu çalışmada nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Yıldırım ve Şimşek (2013) nitel araştırmanın algıları ve olayları doğal ortamında gerçekçi ve bütüncül bir şekilde ortaya çıkardığını söylemektedir. Çalışmada nitel araştırma yönteminin tercih edilmesinin sebebi ders kitabında kullanılan efemera ve broşürler ile bunların Türkçe öğretiminde hedeflenen kazanımlara ulaşmada sağladığı avantajları nitel araştırmanın doğasına uygun bir süreç izlenerek ortaya çıkarmak istenmesidir.

Veri Toplama Aracı

Bu çalışmada nitel araştırma veri toplama araçlarından doküman analizi kullanılmıştır. Yıldırım ve Şimşek (2013) doküman analizinin araştırılacak olgu ve olaylarla ilgili bilgilerin yer aldığı yazılı materyallerin analizini kapsadığını söylemektedir. Bu çalışmada veriler MEB yayını olan Ortaokul Türkçe 1 Ders Kitabı'ndan (2017) toplanmıştır. Araştırmada verilerin toplandığı ders kitabı 254 sayfadan oluşmaktadır. Kitapta çocuk dünyası, Milli Mücadele ve Atatürk, erdemler, bilim ve teknoloji, milli kültür, okuma kültürü, sağlık ve spor, doğa ve evren temalarına yer verilmiştir.

Verilerin Analizi

Bu araştırmada nitel araştırma veri analiz yöntemlerinden betimsel analize başvurulmuştur. Yıldırım ve Şimşek (2013) betimsel analizde ulaşılan verilerin önceden belirlenen temalara uygun bir şekilde özetlenerek yorumlandığını söylemektedir. Bu sayede araştırma ile ilgilenenler verileri düzenli bir şekilde görebilir. Araştırmanın verileri MEB yayını olan Ortaokul Türkçe 1 Ders Kitabı'ndan (2017) toplanarak betimsel analiz yoluyla incelenmiştir. Buna göre ders kitabında yer verilen efemera ve broşürler türleri bakımından gruplandırılarak sınıflandırılmıştır. Bu bağlamda kitapta yer verilen efemera ve broşür örnekleri tespit edilmiş, kullanıldığı yer ve kullanım amacı ifade edilerek ilgili olduğu temel dil becerisi yönüyle açıklamalar yapılmıştır.

Geçerlik ve Güvenirlik

Bu araştırmada, araştırma boyunca geçerlik ve güvenirlik ile ilgili hususlara dikkat edilmiştir. Merriam (2013) geçerlik ve güvenirlik için araştırmanın süreçlerini ilgilendiren önemli kaygılar olarak ifade etmektedir. Bu amaçla araştırmanın kavramsal çerçevesinin oluşturulmasında detaylı alan yazın taraması yapılmıştır. Verilerin analizinde nitel araştırmanın doğasına uygun olarak betimsel analize başvurulmuştur. Elde edilen bulgular yorum yapılmadan sunulmuştur. Çalışmanın giriş, yöntem, bulgular ile sonuç ve tartışma bölümleri uygun olarak düzenlenmiştir. Böylece araştırmanın geçerlik ve güvenirliği sağlanmaya çalışılmıştır.

BULGULAR

Bu bölümde incelenen ders kitabında yer verilen efemera ve broşür örnekleri, kullanıldığı yer, kullanım amacı ve ilgili olduğu temel dil becerisine yönelik bilgi ve açıklamalar ayrı ayrı sunulmuştur.

Efemeralara Yönelik Bulgular

MEB yayını olan Ortaokul Türkçe 1 Ders Kitabı'nda (2017), on dört farklı efemera türüne yer verildiği görülmüştür. Mevcut efemeralar altı afiş, iki mektup, bir dergi kapağı, iki posta pulu, iki tablo, üç çizim, dört minyatür, yedi karikatür, bir dilekçe, üç harita, bir kayıt formu, bir hava durumu belgesi, bir kat planı ve bir prospektüstür. Kullanılan efemeralara yönelik bulgular aşağıda ayrı başlıklar halinde yer almaktadır. Tablo, şekil vb. kullanılması durumunda verilen örneğe uygun bir şekilde düzenlenmelidir.

Afiş

Resim 1. Afiş

Görsel 1'de incelenen ders kitabında yer alan altı afiş (s. 60, 137, 186, 210) gösterilmektedir. Bu afişlerden üç tanesi Kırkpınar Güreşleri değerleri ise film, turizm ve Kütüphaneler Haftası'yla

ilgilidir. Film afişi dinleme/izleme metninde diğer afişler ise etkinlikler bölümünde kullanılmıştır. Turizm Haftası afişine ilişkin öğrencilerden izledikleri video ve afişten hareketle ülkemizin tanıtım afişini hazırlamaları, Kütüphaneler Haftası afişiyle ilgili öğrencilerden afişin çağrıştırdıklarından hareketle duygu ve düşünceleri anlatan bir yazı oluşturmaları ve Kırkpınar Güreşleri afişlerinden hareketle öğrencilere yurt dışında yaşayan bir arkadaşlarını Kırkpınar Güreşleri müsabakalara davet etmeleri için kısa mesaj yazmaları istenmiştir. Etkinlikler bölümünde kullanılan bütün afişler yazma becerisine yönelik kullanılmıştır.

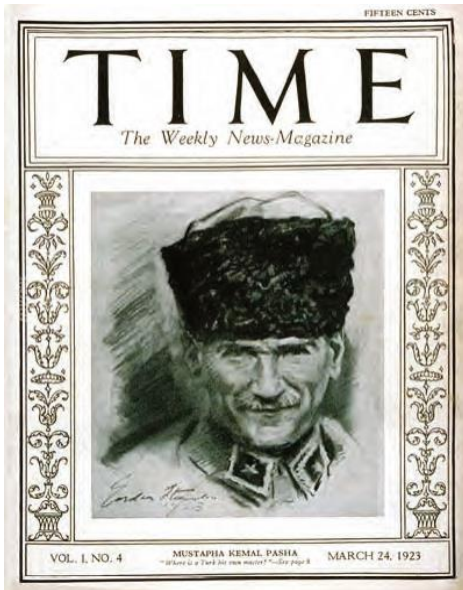
Mektup

Resim 2. Mektup

Görsel 2'de incelenen ders kitabında yer alan iki mektup (s. 62) gösterilmektedir. Mektuplardan birincisi Amerikalı çocuk C. Lafrence tarafından Mustafa Kemal Atatürk'e gönderilmek üzere kaleme alınmışken ikincisi bu mektuba Mustafa Kemal Atatürk tarafından yanıt olarak Amerikalı çocuk C. Lafrence için kaleme alınmıştır. Her iki mektup etkinlikler bölümünde kullanılmıştır. Öğrencilere mektupların içeriğinden hareketle verilen soruları cevaplandırmaları, bir başka etkinlikte ise aynı mektuplardan hareketle öğrencilerden Atatürk'e bir mektup yazmaları istenmiştir. Etkinlikler bölümünde kullanılan mektuplar hem okuma hem yazma becerisine yönelik kullanılmıştır.

Dergi Kapağı

Resim 3. Dergi kapağı

Görsel 3'te incelenen ders kitabında yer alan dergi kapağı (s. 63) gösterilmektedir. Dergi kapağı, 24 Mart 1923 tarihli Time Dergisi'ne aittir. Dergi kapağında Mustafa Kemal Atatürk'ün portresine yer

verilmiştir. Dergi kapağı etkinlikler bölümünde kullanılmıştır. Öğrencilere Atatürk'ün Time Dergisi'nin kapağında yer alması örnek verilerek kendilerinin de benzer şekilde aynı derginin kapağında yer aldıkları düşünmeleri ve bundan hareketle hangi alanda başarı göstermek istediklerini ve bu başarıları anlatan bir yazı yazmaları istenmiştir. Etkinlikler bölümünde kullanılan dergi kapağı yazma becerisine yönelik kullanılmıştır.

Posta Pulu

Resim 4. Posta pulları

Görsel 4'te incelenen ders kitabında yer alan iki adet posta pulu (s. 85) gösterilmektedir. 60 ve 80 kuruşluk bu posta pulları Karagöz oyunu tiplerini içermektedir. Her iki posta pulu kitabın etkinlikler bölümünde kullanılmıştır. Posta pulları verilen metne ait görseller olarak kullanılmıştır.

Tablo

Resim 5. Tablo

Görsel 5'te incelenen ders kitabında yer alan tablolar (s. 51, 185) gösterilmektedir. Bunlar Halil DİKMEN'İN *İstiklal Savaşı'nda Mermi Taşıyan Kadınlar* isimli tablosuyla O. Van CORPEN'İN *İskenderiye Kütüphanesi* isimli tablosudur. Her iki tablo da etkinlikler bölümünde kullanılmıştır. *İskenderiye Kütüphanesi* isimli eser etkinliklerde görsel olarak kullanılmıştır. *İstiklal Savaşı'nda Mermi Taşıyan Kadınlar* isimli eserin ise öğrenciler tarafından yorumlanması istenmiştir. Daha sonra Atatürk'e ait bir söz verilerek tablo ile söz arasındaki ilişki sorulmuştur. Devamında ise Mustafa Kemal'in Kağnısı metni ile tablodan hareketle öğrencilerden Kurtuluş Savaşı'nda kadınlarımızın rolünün yorumlanması istenmiştir. Etkinlikler bölümünde kullanılan tablolar okuma becerisine yönelik kullanılmıştır.

Çizim

Resim 6. Çizim

Görsel 6’da incelenen ders kitabında yer alan üç çizim (s. 54-55) gösterilmektedir. Çizimler Reza Hemmaritad’a ait olup 15 Temmuz Demokrasi ve Milli Birlik Günü ile ilgilidir. Üç çizim 15 Temmuz isimli metnin görseli olarak kullanılmıştır. Görseller metnin içeriğini yansıtmaktadır.

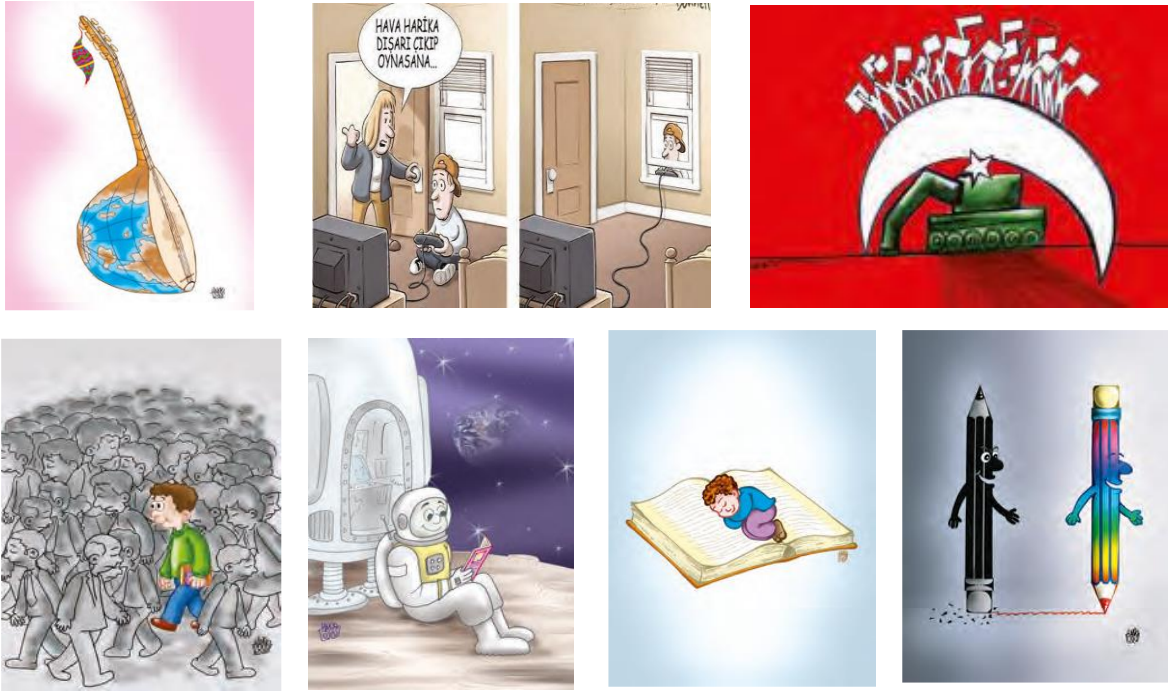
Minyatür

Resim 7. Minyatür

Görsel 7’de incelenen ders kitabında yer alan minyatürler (s. 75, 144-145, 210) gösterilmektedir. Bunlar “Kelile ve Dimne”, “Osmanlı Donanması 1543’te Toulan Limanı”, “Malta Kuşatmasına Katılan Osmanlı Donanması” ve Kırkpınar Güreşleri’yle ilgilidir. Minyatürlerin tamamı etkinlikler bölümünde kullanılmıştır. “Kelile ve Dimne”, “Osmanlı Donanması 1543’te Toulan Limanı” ile “Malta Kuşatmasına Katılan Osmanlı Donanması” etkinlikler bölümünde görsel olarak kullanılmıştır. Kırkpınar Güreşleri minyatürü öğrencilere yurt dışında yaşayan bir arkadaşlarını müsabakalara davet etmeleri için kısa mesaj yazmaları istendiğinde verilmiştir. Bu yönüyle minyatür, yazma becerisiyle ilgili olarak kullanılmıştır.

Karikatür

Resim 8. Karikatür

Görsel 8’de incelenen ders kitabında yer alan karikatürler (s. 15, 59, 179-182) gösterilmektedir. Mevcut karikatürlerin dördü okuma kültürü isimli temada bulunan Karikatür isimli metnin ve bu metne yönelik etkinliklerin görselleridir. Diğerleri ise çocuk dünyası temasına ait Oyuncak isimli metnin, milli kültür temasına ait Tamburi Cemil Bey Enstrümanları Anlatıyor isimli metnin ve milli mücadele ve Atatürk temasında yer verilen 15 Temmuz isimli metnin etkinlik çalışmasında kullanılmıştır. Etkinliklerde her üç karikatürle ilgili karikatürden hareketle yazı çalışması yapılması istenmiştir. Etkinlikler bölümünde kullanılan karikatürler yazma becerisine yönelik kullanılmıştır.

Dilekçe

SEMİHA İŞEN ORTAOKULU MÜDÜRLÜĞÜNE
SİNCAN

Okulunuzda 7/A sınıfında öğrenciyim. Okulunuzun 18.11.2017 Cumartesi günü Feza Gürsey Bilim Merkezine düzenleyeceği geziye katılmak istiyorum. Gereğini arz ederim.

Mareşal Fevzi Çakmak Mahallesi Yavuz Sokak No:7
SİNCAN/ ANKARA

15.11.2017
Sinan
Sinan ÖZDEMİR

Resim 9. Dilekçe

Görsel 9’da incelenen ders kitabında yer alan dilekçe (s. 111) gösterilmektedir. Dilekçe bir gezi etkinliğine katılımı ilgilidir. Kitabın etkinlikler bölümünde kullanılmıştır. Öğrencilerden verilen dilekçeyi incelemeleri beklenmektedir. Ardından öğretmen yönlendirmesi ile bir dilekçe oluşturmaları istenmiştir. Etkinlikler bölümünde kullanılan dilekçe yazma becerisine yönelik kullanılmıştır.

Kayıt Formu

KİTAP KURDU HALK KÜTÜPHANESİ ÜYE KAYIT FORMU	
T.C. Kimlik No:	Not: 18 yaşından küçükler için bu form doldurulacaktır. VELİNİN
Adı Soyadı:	T.C. Kimlik No:
Doğum Tarihi:	Adı Soyadı:
Tel:	Doğum Tarihi:
Görev:	Tel:
E-posta:	E-posta:
Bilgilerin doğruluğunu, kütüphane kullanımı ve kütüphane materyali ödünç alma kurallarına uyacağımı, aldığım kitabı zamanında getireceğimi getirmedim takdirde uygulanacak cezai işleme uyacağımı taahhüt ederim./...../20.... (18 yaşından küçükler için velinin imzası)	

Resim 10. Kayıt formu

Görsel 10’da incelenen ders kitabında yer alan kayıt formu (s. 188) gösterilmektedir. Bu form kütüphane giriş için gerekli bir formu örneklendirmektedir. Kayıt formu kitabın etkinlik bölümünde yer almaktadır. Öğrencilerden verilen formun yönergelere uygun olarak doldurulması istenmiştir. Bu bakımdan kayıt formu yazma becerisine yönelik olarak kullanılmıştır.

Hava Durumu

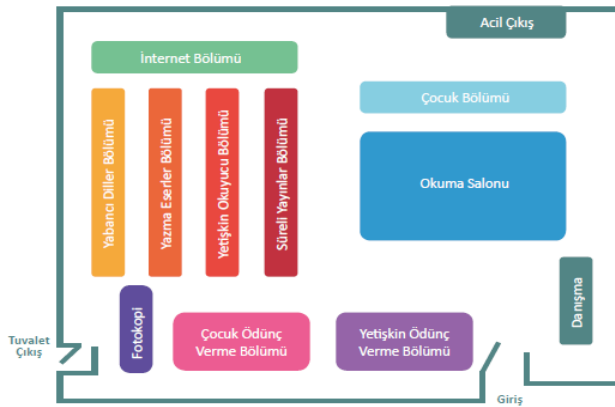
TARİH	HADİSE	Sıcaklık (°C)	
		En Düşük	En Yüksek
25 Nisan Salı		0	13
26 Nisan Çarşamba		0	18
27 Nisan Perşembe		2	20
28 Nisan Cuma		3	21
29 Nisan Cumartesi		4	23

Az Bulutlu Parçalı Bulutlu Yağışlı

Resim 11. Hava durumu

Görsel 11’de incelenen ders kitabında yer alan hava durumu belgesi (s. 240) gösterilmektedir. Hava durumunu örneklendiren belge Ankara iline ait beş günlük hava tahmini içermektedir. Hava durumu belgesi kitabın etkinlikler bölümünde yer almaktadır. Öğrencilerden verilen soruları hava durumu belgesine göre cevaplandırmaları istenmiştir. Bunun dışında öğrencilerin belgeyi göz önünde bulundurarak bir konuşma hazırlamaları istenmiştir. Bu yönüyle hava durumu belgesi hem okuma hem konuşma becerisine yönelik kullanılmıştır.

Kat Planı

Resim 12. Kat planı

Görsel 12’de incelenen ders kitabında kullanılan kat planı (s. 187) gösterilmektedir. Kat planı kitabın etkinlikler bölümünde kullanılmıştır. Öğrencilerden verilen soruları kat planından hareketle cevaplandırmaları istenmiştir. Bu yönüyle kat planı okuma becerisine yönelik kullanılmıştır.

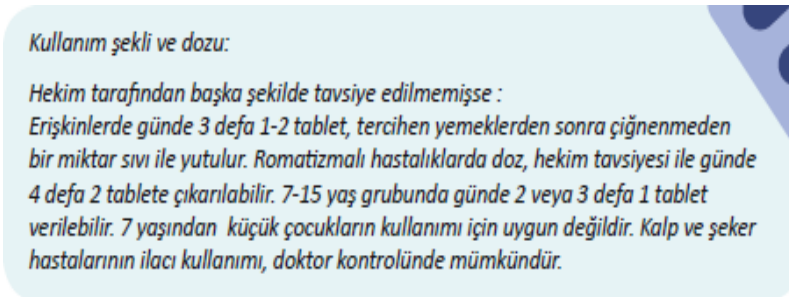
Harita

Resim 13. Harita

Görsel 13’te incelenen ders kitabında yer alan haritalar (s. 141, 143, 197) gösterilmektedir. Bunlar Piri Reis ait Dünya Haritası, Akdeniz Haritası ve Etnospor Festivali Alanı Haritası’dır. Haritalar kitabın etkinlik bölümünde kullanılmıştır. Piri Reis’in Dünya Haritası etkinlikler bölümünde görsel olarak kullanılmıştır. Akdeniz Haritası’na yönelik öğrencilerden verilen bilgiler, sorular ve haritadan hareketle bir konuşma yapmaları istenmiştir. Öğrencilerden Etnospor Festivali Alanı Haritası’na yönelik verilen soruları cevaplandırmaları istenmiştir. Bu bakımdan haritalar konuşma ve okuma becerisine yönelik kullanılmıştır.

Prospektüs

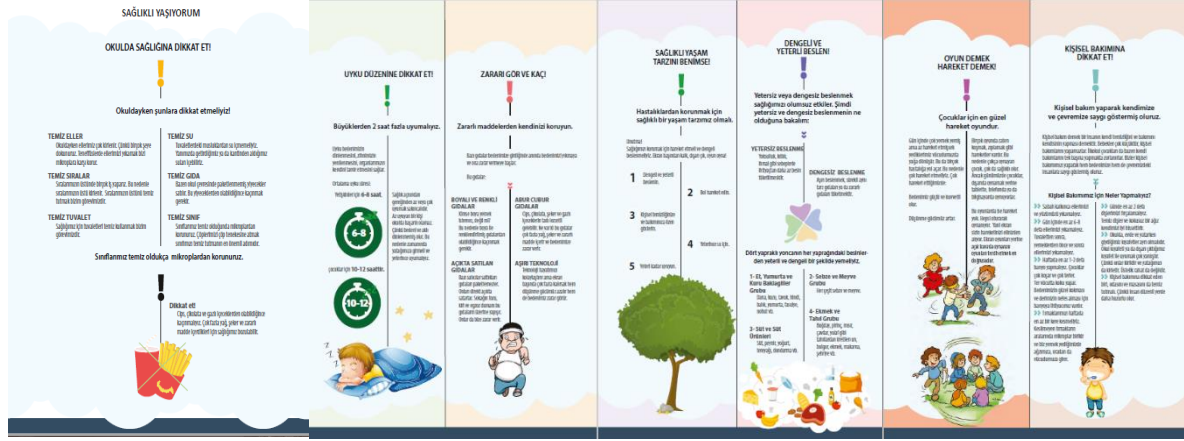

Resim 14. Prospektüs

Görsel 14’te incelenen ders kitabında kullanılan prospektüs (s. 213) gösterilmektedir. Prospektüs kitabın etkinlikler bölümünde kullanılmıştır. Öğrencilerden verilen bilgileri prospektüsten hareketle kontrol ederek cevaplandırmaları istenmiştir. Bu yönüyle prospektüs okuma becerisine yönelik kullanılmıştır.

Broşürlere Yönelik Bulgular

MEB yayını olan Ortaokul Türkçe 1 Ders Kitabı'nda (2017), dokuz adet broşüre yer verildiği görülmüştür. Kullanılan broşürlere yönelik bulgular aşağıda yer almaktadır:

Resim 15. Sağlıklı yaşıyorum

Resim 16. Broşür

Türkçe ders kitabında dokuz adet broşür yer almaktadır. Bu broşürlerden Görsel 15'te gösterilen yedi broşür sağlık ve spor isimli temada yer verilen "Sağlıklı Yaşıyorum" adlı metni (s. 201-203) oluşturmuştur. Görsel 16'da gösterilen iki broşür ise etkinlikler bölümünde (s. 214, 224) kullanılmıştır. Öğrencilerden antibiyotik kullanımı hakkında bilinmesi gerekenler broşürünü göz önünde bulundurarak verilen bilgileri broşürdeki numaralar ile eşleştirmeleri istenmiştir. Diğer broşür için ise öğrencilerin verilen broşürü incelemeleri ve incelenen broşürden hareketle atık konulu bir broşür hazırlamaları istenmiştir. Bu yönüyle broşürler etkinlikler bölümünde okuma ve yazma becerisine yönelik kullanılmıştır.

TARTIŞMA, SONUÇ ve ÖNERİLER

Bu araştırmada, “*Türkçe ders kitabında görsel unsur olarak efemera ve broşürler kullanılmış mıdır? Nasıl?*”, “*Türkçe ders kitabında görsel unsur olarak kullanılan efemera ve broşürlerin kullanım amacı nedir?*” ve “*Türkçe ders kitabında görsel unsur olarak kullanılan efemera ve broşürler temel dil becerilerinden hangileriyle ilgili olarak kullanılmıştır?*” sorularına cevap aranmıştır. Elde edilen bulgulara göre MEB yayını olan Ortaokul 1. Sınıf Türkçe Ders Kitabı’nın (2017) içeriğinde posta pulu, dergi kapağı, afiş, çizim, tablo, mektup, dilekçe, karikatür, harita, kayıt formu, minyatür, hava durumu, kat planı, prospektüsü örneklendiren efemeralar ve sağlıklı yaşamı ile çevre korumasını anlatan broşürlere yer verildiği görülmüştür. Bu durum ders kitabının çok sayıda efemera ve broşür örneği bulundurduğunu göstermektedir. Buna göre ders kitabının görsel yönden oldukça zengin olduğu söylenebilir. Kullanılan efemera ve broşürler ise dinleme/izleme, konuşma, okuma ve yazma becerilerine yönelik olup hem görsel olarak kullanılmış hem de etkinlik çalışmalarında başvurulmuştur.

Efemera ve broşürler görsel materyallerdir. Bu husus programın hedefleri göz önüne alındığında öğrencilerin görsel okuma becerilerinin kazandırılmasına hizmet etmesi bakımından önemlidir. Araştırmada elde edilen bulgulara göre incelenen ders kitabında yer verilen efemera ve broşürlerin sadece görsel okumaya yönelik olmadığı aynı zamanda okuma, konuşma ve yazma becerilerine ilişkin kazanımları da destekleyen materyaller olduğu görülmektedir. Bu bakımdan efemera ve broşürler öğrencilere temel dil becerilerini kazandırmada ve desteklemede başvurulacak materyaller olduğu ifade edilebilir. Çarkıt’ın (2019) yaptığı çalışma bu bulguyla örtüşmektedir. Çarkıt (2019) yaptığı çalışmada efemera ve broşür gibi türlerin öğrencilerin dünyasında önemli bir yer edindiğini ve onların ilgisini çekebildiğini söyleyerek efemera ve broşür gibi türlere Türkçe ders kitabında yer verilmesi gerektiğini söylemektedir. Buna göre öğrencilerin ilgisini çekebilen, onlara hitap edebilen efemera ve broşürlerin temel dil becerilerin kazandırılması ve geliştirilmesi sürecinde kullanımı oldukça önemli olacaktır.

İncelenen Türkçe ders kitabının içeriğinde çok sayıda ve farklı türde efemera ve broşür örneğine yer verildiği görülmektedir. Bu durum ders kitabın görsel yönden zengin olduğunu göstermektedir. Benzer şekilde Ateş, Sur ve Çelik (2020) de öğretmen görüşlerine göre yaptığı çalışmada ders kitaplarında yeterli düzeyde görsel olduğu sonucuna ulaşmıştır. Ders kitabında çok sayıda görsel öğenin bulunması programın hedeflediği kazanımları gerçekleştirmeye zemin hazırlamaktadır. Böylece öğrenme öğretme sürecinde öğretmenlerin görselleri etkin olarak kullanması öğrencilere birtakım avantajlar sağlayacaktır. Göçer ve Tabak (2012) yaptığı çalışmada öğrencilerin görselleri okuma ve yorumlamasının dilsel ve sosyal becerilerini geliştirdiği sonucuna ulaşmıştır. Akpınar (2009) da yaptığı çalışmada görsel okuma ve görsel sununun öğrenme, anlama, kalıcılık, yaratıcı düşünme ve hızlı okuma üzerinde olumlu etkileri olduğu sonucuna varmıştır. Buradan ilgili ders kitabının öğrencilerin öğrenme, anlama, kalıcılık, yaratıcı düşünme, hızlı okuma ile dilsel ve sosyal becerilerinin gelişimini desteklediği söylenebilir.

Sanalan ve diğerlerinin (2007) yaptığı çalışmada metinlerin uygun görsellerle desteklenmesi sonucu öğrencilerin zihinsel işlemlerinin kolaylıkla gerçekleşerek anlamlı öğrenmenin sağlanacağı sonucunu elde etmiştir. Demirel (1996) de yaptığı çalışmada öğrencilerin öğrenme düzeylerinin düz metinlere göre resimli şemalı metinlerde daha yüksek olduğu sonucuna ulaşmıştır. Efemera ve broşürlerin görsel yönü ağır basan materyaller olduğu için ders kitaplarında yer alan metinlerin efemera ve broşürler ile zenginleştirilmesi öğrencilerin öğrenme düzeyine katkı sağlayacaktır. Bu bakımdan ilgili ders içerdiği efemera ve broşür örnekleri sayesinde zihinsel işlemleri kolaylaştırarak anlamlı öğrenmelere zemin oluşturduğu ve yüksek öğrenme seviyesine imkân tanıdığı söylenebilir.

Efemera ve broşürler tarihsel bir geçmişe sahiptir. Bu özellik efemera ve broşürlerin geçmiş ile gelecek nesil arasında kültürel bir köprü kurulmasını sağlamaktadır. Kaya (2015) yaptığı çalışmada arşivciler ve araştırmacılar tarafından toplanan efemeraların geniş kitlelerce ulaştırılmasının toplumda ortak bir hafıza oluşumunu sağlayacağı sonucuna ulaşmıştır. İncelenen ders kitabında Karagöz tiplmelerine ait posta pulları, tablolar, minyatürler, çizimler ve afişler kültürel hayatımızın farklı dönemlerine ait zengin efemeralar olduğundan ilgili ders kitabının da bu amaca hizmet ettiği ifade edilebilir.

İncelenen Türkçe ders kitabının içeriğinde yer alan sağlık ve çevre konulu broşürler ile afiş, karikatür, hava durumu gibi efemeralar sayesinde öğrencilerin hayata uyum sağlamalarını, dünyayı algılayıp değerlendirmeleri amacına hizmet etmektedir. Sarıkaya’nın (2017) yaptığı araştırmada Türkçe dersi öğretim programında öğrencilerin görsel okuma becerisi ile hayata uyum sağlaması, dünyayı

algılamaları ve değerlendirmelerini amaçlayan kazanımlara yer verildiğini söylemektedir. Bu yönüyle her iki çalışma benzerlik göstermektedir.

Sonuç olarak efemera ve broşürler kalıcı öğrenmeyi kolaylaştırırken temel dil becerilerinin kazandırılması ve geliştirilmesinde de önemli işlevler görmektedir. MEB yayını olan Ortaokul Türkçe 1 Ders Kitabı (2017) ise söz konusu işlevleri kazandırmaya imkân sağlamaktadır.

Bu çalışmada araştırmanın sonuçları ve Türkçe Dersi Öğretim Programı'nın (2019) hedefleri temel alınarak şu önerilerde bulunulabilir:

- Efemera ve broşür, öğrenmelerin kalıcı olmasına katkı sağlayarak kolaylaştırmakta ve öğrenme sürecini eğlenceli hale getirmektedir. Bu bakımdan kitap yazarları ders kitaplarında farklı türlerde efemera ve broşür örneklerine bolca yer vermelidir.
- Öğretmenler programın sahada uygulayıcıları olarak derslerde efemera ve broşür örneklerinden yararlanarak öğrencilerin görsel okuma, yorumlama, tahmin etme ve analiz becerilerinin geliştirilmesine destek olmalıdır.
- Efemera ve broşür, temel dil becerilerinin geliştirilmesinde kullanılacak materyaller olduğundan derslerde efemera ve broşürlerden hareketle yazı çalışmaları, konuşma etkinlikleri ve okuma faaliyetleri gerçekleştirilmelidir.

KAYNAKÇA

- Akkaya, M. (2020). Bilgi kaynağı olarak efemeranın kent arşiv ve müzeleri için anlamı ve APİKAM örneği. *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, 20(40), 323-350.
- Akpınar, B. (2009). İlköğretim 1-5. Sınıflar Türkçe öğretim programları görsel okuma ve sunu öğrenme alanının değerlendirilmesi. *Eğitim ve Bilim*, 34(154), 37-49.
- Alphan (Bangir), G. (2008). Görsel okuryazarlık ve öğretim teknolojisi. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, V(II), 74-102.
- Ateş, M., Sur, E. ve Çelik, H. (2020). Türkçe öğretmenlerinin görsel okumayla ilgili görüşlerinin değerlendirilmesi. *Eğitim Kuram ve Uygulama Araştırmaları Dergisi*, 6(1), 1-15.
- Ayverdi, İlhan. (2010). *Misalli Büyük Türkçe Sözlük*. İstanbul: Kubbealtı Yayınları.
- Çarkıt, C. (2019). 2018 Türkçe öğretim programı çerçevesinde hazırlanan 8. sınıf Türkçe ders kitabının değerlendirilmesi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 18(71), 1368-1376.
- Çam Aktaş, B. (2010). İlköğretim 1-5. sınıflar Türkçe öğrenci çalışma kitaplarındaki görsel okuma etkinliklerinin incelenmesi. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 29(2), 105-121.
- Çiftçi, Ö. ve Temizyürek F. (2008). İlköğretim 5. sınıf öğrencilerinin okuduğunu anlama becerilerinin ölçülmesi. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5(9), 109-129.
- Demirel, M. (1996). Bilgilendirici metin türünün ve okuduğunu kavrama becerisinin altıncı sınıf öğrencilerinin öğrenme düzeyine etkisi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (12), 245-254.
- Demirbaş, H. (2006). Sosyal Bilimler öğretiminde tematik yaklaşım. *Aklın ve Bilimin Aydınlığında Eğitim*, 75, 29-31.
- Göçer, A. ve Tabak G. (2012). İlköğretim 5. sınıf Türkçe öğrenci çalışma kitaplarının görsel okuma etkinlikleri bağlamında incelenmesi. *İlköğretim Online*, 11(3), 790-799.
- Güneş, P. (2013). Görsel okuma eğitimi. *Bartın University Journal of Faculty of Education*, 2(1), 1-17.
- Güneş, F. (2017). *Türkçe öğretimi yaklaşımlar ve modeller* (5. baskı). Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- İşeri, K. (2003). Türkçe ders kitaplarındaki metinler için çizilen resimlerin incelenmesi. *Cumhuriyetin 80. Yılında Türkçemiz*, (12), 1-8.
- Karadağ, Ö. (2013). Okuma kültürüne katkıları bakımından Türkçe ders kitaplarının resimlemeleri (İllüstrasyonları). *Eğitimde Kuram ve Uygulama*, 9(2), 84-93.
- Kaya, A. (2015). *Efemera koleksiyonlarının derlenmesi, tanımlanması, erişimi ve korunması: İstanbul üzerine bir inceleme* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- Konuk, S. (2018). 2017 Türkçe dersi öğretim programında yer alan alışılmamış metin türlerini tanıyalım. *Cumhuriyet International Journal of Education*, 7(4), 428-452.
- MEB (2017). *Ortaokul Türkçe 5 ders kitabı* (Yazarlar: Ağın Haykır, H.; Kaplan, H.; Kıryar, A.; Tarakçı, R. ve Üstün, E.). İstanbul: Bilnet Matbaacılık.

- MEB. (2017). *Türkçe dersi öğretim programı (İlkokul ve Ortaokul 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 ve 8. sınıflar)*. Ankara: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- MEB. (2019). *Türkçe dersi öğretim programı (İlkokul ve Ortaokul 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 ve 8. sınıflar)*. Ankara: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Merriam, S. B. (2013). *Nitel araştırma: Desen ve uygulama için bir rehber* (3. Baskıdan Çeviri, Çeviri Editörü: S. Turan). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım
- Örs, F. (2007). Eğitim ve karikatür. *Bilim ve Aklın Aydınlığında Eğitim Dergisi*, (84), 26-28.
- Özcan, A. ve Şentürk, G. (2017). Etkili broşür tasarlama ve basımının incelenmesi, *Fine Arts (NWSAFA)*, 12(1):1-16.
- Sağlık, Ö. (2016). Amerika Birleşik Devletleri ve Kanada'daki efemera koleksiyonlarının tanımlanması: Üst veriler ışığında bir inceleme. *Bilgi ve Belge Araştırmaları Dergisi*, (5), 29-38.
- Sanalan, V. A., Sülün, A. ve Çoban T. A. (2007). Görsel Okuryazarlık. *Erzincan Eğitim Fakültesi Dergisi*, 9(2), 33-47.
- Sarıkaya, B. (2017). Türkçe öğretiminde görsel okuma. *Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(3), 779-796.
- Seferoğlu, S. S. (2014). *Öğretim teknolojileri ve materyal tasarımı*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Somer, Ş. N. ve Keskin İ. (2012). Bir bilgi kaynağı olarak efemera ve türleri. *Bilgi Dünyası*, 13(2), 437-456.
- TDK (2005). *Büyük Türkçe sözlük*. Ankara: 4. Akşam Sanat Okulu Matbaası.
- Uyar, F. (2020). Bir efemera türü olarak hatalı kâğıt para ve hatalı kâğıt para koleksiyonculuğu. *Bilgi Ve Belge Araştırmaları*, (13), 33-54.
- Uzuner, S. Aktaş, E. ve Albayrak, L. (2010). Türkçe 6, 7 ve 8. sınıf ders kitaplarının görseller (İllüstrasyonlar) açısından değerlendirilmesi. *Türk Bilimi ve Araştırmaları*, 15(20), 721-733.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2013). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayınları.